

# ELEKTRONSKO POSLOVANJE: PRILOŽNOSTI ZA GOSPODARSKE DRUŽBE, DRŽAVNO UPRAVO IN POTROŠNIKE

Jože Gričar  
Univerza v Mariboru  
Fakulteta za organizacijske vede

## Povzetek

V razvitih državah je v teku vrsta pobud, organiziranih na najvišji ravni, za spodbujanje spoznanja o pomembnosti elektronskega poslovanja in njegovega vzpostavljanja ter za zagotavljanje infrastrukturnih in pravnih razmer za njegovo uvajanje. Med najbolj odmevnimi so pobude v ZDA, G-7, Evropski uniji in na Japonskem. Elektronsko poslovanje je pomembno za velike in male gospodarske družbe, za državno upravo in za potrošnike. Njegovo razširjanje spodbujajo najnovejše informacijske in komunikacijske tehnologije. Uvajanje elektronskega poslovanja postaja kritično pomembno za mala podjetja; posebne naloge s tem v zvezi imajo državna uprava, lokalne oblasti in gospodarske zbornice, strokovne organizacije ter univerze.

Ključne besede:

elektronsko poslovanje, informacijska in komunikacijska tehnologija, pravno okolje, Evropska unija

## Abstract

*In developed countries several initiatives are sponsored at highest levels in order to encourage awareness of importance of electronic commerce development and provision of infrastructure and legal environment for its implementation. Among most known initiatives are those in the US, G-7, European Union, and Japan. Electronic commerce is important for large and small companies, for public administration and consumers. Expansion of electronic commerce is encouraged by the latest information and communication technologies. Its implementation is of strategic importance to SMEs - small and medium-sized enterprises. In this respect government, local authorities, chambers of commerce, professional organizations and universities have some particular tasks.*

Key words:

*electronic commerce, information and communication technology, legal environment, European Union.*



## ELEKTRONSKO POSLOVANJE

V najširšem smislu vključuje elektronsko poslovanje uporabo vseh oblik informacijske in komunikacijske tehnologije v poslovnih odnosih med trgovskimi, proizvodnimi in storitvenimi organizacijami, ponudniki podatkov, potrošniki in državno upravo. Spreminja namreč načine ustvarjanja proizvodov in storitev ter njihovega posredovanja podjetjem, državnim upravam in potrošnikom. Posebno spodbudo razvoju elektronskega poslovanja prinašata razširitev uporabe Interneta in liberalizacija telekomunikacij v razvitih državah.

Elektronsko poslovanje prinaša vrsto sprememb, ki bodo zlasti prilagodljivim in inovativnim podjetjem lahko omogočile obdobje razcveta iz naslednjih razlogov:

- hitrejše odkrivanje najugodnejšega ponudnika željenega proizvoda ali storitve na poljubni lokaciji v svetu izmed vseh možnih ponudnikov;
- dostop do storitev novih vrst, naprimer nakup letalskih kart in turističnih potovanj, nakup proizvodov z dostavo na dom;
- stalna razpoložljivost ponudbe, neglede na kraj in čas;
- pocenitev poslovnih transakcij v zvezi s trženjem, oblikovanjem in proizvodnjo, pridobivanjem in izvajanjem naročil ter transportom zaradi boljšega prilagajanja ponudbe povpraševanju in hitrejše odzivnosti v procesih;
- neposreden dostop do potencialnega kupca ali potrošnika z možnostjo oblikovanja posebno prirejene ponudbe;

- boljše analiziranje trga in ocenjevanje tržnih priložnosti zaradi možnosti neposrednih (on-line) povezav s kupci in potrošniki;
- možnost stalne primerljivosti s konkurenčnimi ponudniki;
- možnost večje prepoznavnosti ponudnika prek svetovne ponudbe inovativnih proizvodov in storitev;
- zagotavljanje enakih pogojev kupcem in prodajalcem v okolju, v katerem je poslovanje pravno zavarovano in plačilo za dobavljeno pošiljko zagotovljeno;
- spremenjena pogajalska moč kupca, ki ima pred seboj ponudbe vseh možnih prodajalcev;
- spremenjene vloge partnerjev, naprimer v odnosu med proizvajalcem in trgovino na veliko ter trgovino na malo;
- pojav novih vrst partnerjev, naprimer posrednikov podatkov (information brokerage);
- zmanjšana odvisnost vseh tistih, ki so kakorkoli prizadeti ali geografsko oddaljeni.

## SVETOVNA PRIZADEVANJA ZA ORGANIZIRANO VZPOSTAVLJANJE ELEKTRONSKEGA POSLOVANJA

V razvitih državah je v teku kar nekaj pobud, organiziranih na najvišji ravni, za spodbujanje in vzpostavljanje elektronskega poslovanja ter zagotavljanje infrastrukturnih in pravnih razmer za njegovo delovanje. Med najbolj odmevnimi so pobude v ZDA, G-7, Evropski uniji in na Japonskem.

Racionalizacija poslovanja državne uprave ZDA je bila formalno sprožena s spomenico predsednika Clintona (Memorandum 1993) in smernicami za pripravo državne uprave na elektronsko poslovanje (Streamlining 1994). Najnovejša operativna navodila za elektronsko poslovanje ministrstva za obrambo, ki v celoti stopajo v veljavo 1. septembra 1997, kažejo, da je uvajalno obdobje celovitega elektronskega poslovanja državne uprave končano (Introduction 1997). Od tega datuma dalje bodo ministrstvu za obrambo lahko prodajala predvsem tista podjetja, ki bodo usposobljena za elektronsko poslovanje. To pomeni, da se bodo na elektronski razpis javila z elektronsko ponudbo, da bodo naročila lahko sprejela elektronsko, račun izstavila elektronsko in plačilo sprejela elektronsko. Druga podjetja bodo imela velike težave pri pridobivanju javnih naročil. Praktično to pomeni, da vladne ustanove niso več dolžne objaviti javnega razpisa v časopisu (Commerce Business Daily) za nakupe v vrednosti do 100.000 dolarjev, če jih objavijo elektronsko (Federal Acquisition Computer Network - FACNET). Ta projekt bo imel izredno velik vpliv na uvajanje elektronskega poslovanja zlasti v malih podjetjih v ZDA in z zgledom tudi v državnih upravah v drugih razvitih državah. Skupina

podjetij v Evropski uniji, ki je pripravila priporočila za uvajanje elektronskega poslovanja v malih in srednje velikih podjetjih, se naprimer zavzema za model, ki je v ZDA že uveden (Electronic Commerce 1997).

S tem v zvezi so za nadaljnji razvoj lahko pomembne smernice politike elektronskega poslovanja v Združenih državah Amerike. Vplivale bodo na ustvarjanje okolja, v katerem se bo spremenil način poslovanja ne le državne uprave, ampak celotnega gospodarstva. Konec procesa uvajanja omenjenega elektronskega poslovanja v zvezi z javnimi nakupi v ZDA je najbrž šele začetek uvajanja še veliko bolj zahtevnega in pomembnega celostnega sistema elektronskega poslovanja. Te smernice, za katere se zavzema vlada ZDA in jih predlaga ostalim razvitim državam, zajemajo naslednja načela (Magaziner 1997):

1. Temeljni pobudnik razvoja elektronskega poslovanja je zasebni sektor, ki naj ga država pri tem čim manj ovira. Temeljna tehnologija elektronskega poslovanja je Internet, ki je opredeljen kot carine prosto in neobdavčeno področje (duty and tax free).
2. Elektronska plačila so domena zasebnega sektorja.
3. Standardi naj bodo rezultat dogovarjanja vseh prizadetih.
4. Za elektronsko poslovanje naj velja posplošena zakonodaja, ki presega okvire posameznih držav.
5. Intelektualna lastnina mora biti varovana.
6. Poslovanje prek Interneta mora biti varno.
7. Zasebnost je pomembna in jo je potrebno varovati, pri tem pa ne gre pretiravati.
8. Na področju telekomunikacij je potrebno uveljavljati načela konkurence in zniževati cene storitev.
9. Vsebina Interneta je stvar partnerjev in naj se je ne cenzurira.

V februarju 1995 je sestanek ministrov sedmih najbolj razvitih držav obravnaval priprave na informacijsko družbo (G-7 1995). Med drugimi je vzpostavil projekt elektronskega poslovanja malih in srednje velikih podjetij (SMEs - Small and Mediumsized Enterprises), ki ga skupno usklajujejo Evropska unija, Japonska in ZDA. Projekt je organiziral svojo prvo konferenco o elektronskem poslovanju za mala in srednje velika podjetja v aprilu 1997 v Bonnu. Predstavljeni so bili rezultati državnih in mednarodnih projektov uvajanja elektronskega poslovanja in nakazane smeri nadaljnjega razvoja na tem področju. V času konference je bila ustanovljena Evropska zveza za elektronsko poslovanje.

Evropska unija vse bolj poudarjeno ugotavlja, da v primerjavi z ZDA in Kanado zaostaja pri uvajanju in praktični uporabi elektronskega poslovanja. To je že bilo nakazano v poročilu o informacijski družbi (Europe 1994), zaostajanje pa je posebno poudarjeno v beli knjigi o elektronskem poslovanju, ki jo je pripravila skupina European Information Technology Industry Round

Table - EITIRT (Electronic Commerce 1997). Iz bele knjige izhaja vrsta praktičnih napotkov malim in srednje velikim podjetjem, strokovnim organizacijam, gospodarskim zbornicam, izobraževalnim ustanovam in državnim in lokalnim upravam članic Evropske unije.

Tudi na Japonskem ugotavljajo, da so na področju elektronskega poslovanja v zamudi za Severno Ameriko. Ministrstvo za mednarodno trgovino in industrijo - MITI je v letu 1995 namenilo 10 milijard jenov za promocijo idej o elektronskem poslovanju med podjetji in potrošniki in za sprožitve 19 poskusnih (testbed) projektov elektronskega poslovanja. V teh projektih na Japonskem sodeluje več kot 350 podjetij in pol milijona potrošnikov. Da bi pospešili razvoj, so v januarju 1996 vzpostavili Japonski svet za pospeševanje elektronskega poslovanja (ECom 1997). Prek njega si prizadevajo vzpostaviti skupna izhodišča elektronskega poslovanja, sistematično proučevati vprašanja v zvezi z elektronskim poslovanjem in spodbujati mednarodno sodelovanje.

## INTERNET IN ELEKTRONSKO POSLOVANJE

Internet je tehnologija, ki bo imela močan vpliv na pospešeno razširitev elektronskega poslovanja. Njegova uporaba se razširja od posredovanja podatkov k izvajanju poslovnih transakcij. Za elektronsko poslovanje postaja zlasti pomembna storitev svetovnega spleta (World Wide Web - WWW), v zvezi s katero lahko razlikujemo tri ravni uporabe naslovnih strani (home page):

- Temeljna naslovna stran, naprimer sporočilo o obstoju neke organizacije - ponudnika proizvodov ali storitev.
- Celovita naslovna stran, ki vključuje poleg potrebnih podatkov o organizaciji - ponudniku tudi podatke o blagu ali storitvah.
- Poslovna naslovna stran, ki vključuje katalog, možnost naročanja in plačevanja. Najpogostejše vrste izdelkov in storitev, ki jih je že mogoče kupovati prek Interneta, so naprimer: tehnični izdelki, zgoščenke, kasete, knjige, rože, predstave (šport, gledališče), delnice, oblačila po meri, sedeži v letalu in druge.

Vzpostavitev temeljne naslovne strani je razmeroma preprosta. Če je mišljena kot priprava za naslednje, zahtevnejše oblike strani, je potrebna, sicer pa posebnih koristi organizaciji ne more prinesiti. Šele s poslovno naslovno stranjo se organizacija spusti v poslovni proces s kupci, zato je najzahtevnejša. Nekatere organizacije se odločajo, da tehnološko rešitev dostopa do njihove strani v celoti prepuščajo zunanjemu partnerju (outsourcing), neredko telekomunikacijski organizaciji, same pa obdržijo vsebinsko urejanje in dopolnjevanje strani.

V zvezi z elektronskim poslovanjem razlikujemo več oblik medorganizacijskega povezovanja:

- organizacija - organizacija
- organizacija - državna uprava
- organizacija - potrošnik

Medtem ko je povezovanje organizacij prek tehnologije ripa poznano že deset in v nekaterih dejavnostih v ZDA že dvajset let, je elektronsko povezovanje organizacij s potrošniki nov pojav, ki ga je ustvarila možnost uporabe Interneta. Razmeroma novo je tudi povezovanje organizacij in državne uprave, ki ga spodbujajo delno nove tehnologije in delno zahteve davkoplačevalcev za racionalizacijo državne uprave.

Internet bo imel velik vpliv na spremembo konkurenčnih odnosov. Tako bodo v neki organizaciji morda kmalu ugotavljali, da njihovi najbolj pomembni konkurenti morda ne bodo isti, kot so danes, da ne bodo iz istega mesta ali iz iste države. Primer za to so finančne organizacije, saj na to področje vstopajo ponudniki računalniških programov, telekomunikacij in ponudniki vseh vrst finančnih storitev (banke, zavarovalnice, borzni posredniki). O tem, kako se utegnejo spremeniti odnosi med njimi in med njimi in potrošniki, še ni prav jasnih predstav.

Lahko rečemo, da je tehnologija, ki omogoča elektronsko poslovanje, na voljo. Hkrati pa se moramo vprašati, ali je neka organizacija pripravljena za elektronsko poslovanje? Na to si najbrže lažje odgovorimo, če poznamo:

- razvoj poslovanja v organizaciji
- razvoj informatike v organizaciji
- poslovanje s kupci
- poslovanje z dobavitelji
- povezave z državno upravo
- poslovanje konkurence
- vpliv Interneta.

Uvajanje elektronskega poslovanja ima vrsto posledic. S poslovno-organizacijskega vidika so pomembne zlasti posledice, ki vplivajo na proučevano organizacijo, partnerje (kupce, potrošnike, dobavitelje in državno upravo), ponudnike telekomunikacijskih storitev, organizacije za standardizacijo, državne in mednarodne organizacije, ki s svojimi ukrepi in predpisi vplivajo na elektronsko poslovanje, ter univerze.

## PRAVNO OKOLJE ELEKTRONSKEGA POSLOVANJA

Elektronsko poslovanje je za partnerje ugodno, ker posel lahko opravijo praktično v trenutku, brez zamudnega izmenjavanja papirjev. Zahtevati podpise na papirnih listinah pomeni ovirati hitro poslovanje. Očitno je, da ni nobenega pravega razloga, da se še naprej

vztraja na tradicionalnih oblikah poslovanja s papirji in podpisu. Zato je na ravni Evropske unije potrebno čimprej osvojiti elektronski podpis kot enakovreden lastnoročnemu na papirju (Electronic Commerce 1997). Enaka določila naj bi veljala za javni in za zasebni sektor. Tudi na tem področju Evropa zaostaja za ZDA, kjer so že sprejeli prve zakone na ravni držav v zvezi z elektronskim podpisom (Toplišek 1996).

V novejšem času so opazna prizadevanja za oblikovanje okvirnega (modelnega) predpisa v zvezi s spremljanjem in shranjevanjem knjigovodskih podatkov v okolju elektronskega poslovanja, ki ga pripravljajo v ZDA. Pripravlja ga posebna delovna skupina za revizijske in davčne vidike elektronskega poslovanja (model 1996). Ta okvirni predpis ne bo obvezoval nobene izmed davčnih uprav v državah ZDA ali davkoplačevalcev; predstavlja le priporočila. Okvirni predpis upošteva uravnotežene potrebe in interese davkoplačevalcev in davčnih organov s ciljem poenostaviti proces ugotavljanja, plačevanja in nadziranja vsega v zvezi z davki z vidika vseh, ki so v ta proces vključeni (Gričar 1997).

Pripravo takega modelnega predpisa je sicer izsilila uporaba računalniškega izmenjavanja podatkov - ripa v praksi organizacij. Vendar njegova zamisel ne upošteva samo ripa, ampak sega na širše področje uporabe vseh vrst informacijske tehnologije v organizacijah, ki bodo ustvarile okolje elektronskega poslovanja. Priporočila se nanašajo v prvi vrsti na transakcijske davke, za katere izvirajo obveznosti iz prodaje ali uporabe. Uporabna pa bodo tudi v zvezi operativnimi davki, za katere izvirajo obveznosti iz prihodkov. Priporočila so naslednja:

- Davčni zavezanci so dolžni hraniti elektronske zapise, s katerimi lahko izkažejo, da je bila prijavljena pravilna davčna obveza in so bili davki plačani.
- Če davkoplačevalec uporablja listine v papirni in elektronski obliki, mora na zahtevo davčnega organa zagotoviti dostop do elektronskih sporočil v času davčne revizije.
- Davkoplačevalec lahko ob vsakem času s papirnimi listinami izkazuje skladnost elektronskih zapisov z davčnimi predpisi, toda to ne odpravlja zahteve po tem, da tudi za elektronske zapise izkaže skladnost z davčnimi predpisi.
- Dostop do elektronskih zapisov je mogoč na različne načine, toda davkoplačevalec mora biti sposoben, da zbere zahtevane podatke in jih predloži davčnemu organu v obliki izpisa na papirju.
- Posameznih sporočil v ripu ni potrebno hraniti v izvorni obliki, če vstopajo v računovodski sistem davkoplačevalca, v katerem jih je potrebno hraniti skladno s predpisi.
- Izvirne papirne listine je dopustno pretvoriti v medije za hranjenje, kot so mikrofilm, mikrofiš ali v

neki drug medij hranjenja, ki omogoča le odčitavanje podatkov, ob pogoju, da se upošteva neki standard, ki ureja dostop do podatkov, možnost odčitavanja in verodostojnost podatkov.

- Za potrebe davčnih organov papirnih listin ni potrebno hraniti po tem, ko so bili podatki shranjeni v elektronski obliki.

Navedena priporočila nakazujejo, da je opravljen opazen premik v gledanju na podatke v elektronski obliki tudi pri oblikovalcih davčnih predpisov. Ta priporočila bi bilo smiselno upoštevati pri oblikovanju davčnih predpisov tudi v drugih državah, kjer uvajajo elektronsko poslovanje.

Sicer pa ostaja odprtih še vrsta vprašanj v zvezi s pravno varnostjo elektronskega poslovanja:

- Kakšna je veljavnost elektronskega podpisa v posamezni državi?
- Kako se bodo razlikovali predpisi v zvezi z elektronskim poslovanjem med podjetjem-prodajalcem in podjetjem-kupcem ter med podjetjem in potrošnikom?
- Kdaj je objavljena ponudba veljavna in nepreklicna?
- Ali je trenutek objave ponudbe ali kataloga v svetovnem spletu trenutek veljavnosti ponudbe?
- Katere sestavine in klavzule mora vsebovati elektronska ponudba?
- Kje in kako so opredeljeni splošni pogoji, po katerih ponudba velja?
- Kakšna dokazila naj kupec in prodajalec hranita v zvezi s ponudbo, veljavno v trenutku, ko jo je kupec sprejel?
- Kdaj je elektronska ponudba sprejeta?
- Ali je prodajalec dolžan kupcu potrditi prejeto naročilo in pogoje, po katerih ga je sprejel?
- Ali in pod kakšnimi pogoji kupec naročilo lahko prekliče?
- Kakšen je postopek v primeru spora in po katerem pravnem redu bo reševan?

## SPODBUJANJE UVAJANJA ELEKTRONSKEGA POSLOVANJA V MALIH IN SREDNJE VELIKIH PODJETJIH

Elektronsko poslovanje je preveč pomembno, da bi bilo lahko namenjeno samo velikim podjetjem. Z elektronskim poslovanjem vprašanje velikosti organizacije v določenem smislu sploh izginja, saj ni pomembno, kako je neka organizacija velika, ampak kako živahna, odzivna in prilagodljiva je. Kljub mnogim odprtim stvarim v zvezi z elektronskim poslovanjem malih podjetij je vendarle potrebno reči, da ni nobenega zadržka, zakaj ga mala podjetja ne bi pričela postopno uvajati takoj. Koristno priporočilo za začetek je zagotovitev priključka na Internet in pričetek uporabe elektronske pošte.

Odporna pa so vprašanja v zvezi s tem, kako zagotoviti kritično maso uporabe elektronskega poslovanja v malih podjetjih.

Sedaj so razlike v obsegu uporabe elektronskega poslovanja med državami in regijami velike, obstaja pa pričakovanje, da bi ravno elektronsko poslovanje lahko postalo katalizator medregijskega sodelovanja. Regije so za Evropo zelo pomembne. Konkurenčnost Evropske unije je namreč pogojena s konkurenčnostjo njenih regij, regije pa so odvisne od konkurenčnosti malih podjetij. Zato naj bi regije spodbujale vodoravno povezovanje malih podjetij: povezovanje vseh podjetij vseh strok v določeni regiji. Navpično povezovanje vzdolž oskrbovalnih verig je namreč že dokaj razvito zaradi pritiska velikih kupcev. Tipičen primer je avtomobilska industrija, v kateri so dobavitelji sestavnih delov že vključeni v procese dobav naslednjemu v verigi po načelu ravno ob pravem času (just-in-time).

V prvi vrsti morajo pobude za uvajanje elektronskega poslovanja prihajati iz podjetij samih. Elektronskega poslovanja namreč ni mogoče vsiliti, če odmislimo pritisk, ki jih na malo podjetje - prodajalca lahko izvaja veliko podjetje - kupec. Toda tudi v tem primeru je odločitev na strani prodajalca, ki se lahko odloči tudi tako, da preneha dobavljati kupcu, ki ga na bolj ali manj grob način vabi, da z njim prične poslovati elektronsko. Najbrž pa se bodo le redki podjetniki tako odločili. Zato je predvsem v njihovem interesu, da se za elektronsko poslovanje pravočasno pripravijo.

Posebne naloge v zvezi z uvajanjem elektronskega poslovanja v malih podjetjih imajo državna uprava, lokalne oblasti in gospodarske zbornice, strokovne organizacije ter univerze.

### Naloge državne uprave

V temelju je uvajanje elektronskega poslovanja problem gospodarskih družb - podjetij. Ker pa je v določenem smislu tudi državna uprava podjetje, celo zelo veliko in pomembno podjetje, je vrsta nalog skupnih. Po drugi strani pa ima državna uprava vrsto nalog in dobesedno poslanstvo v zvezi z uvajanjem in izrabljanjem priložnosti elektronskega poslovanja v državi. Glede na dobre izkušnje v nekaterih državah, bi lahko rekli, da ima s tem v zvezi zelo pomembne naloge predsednik ali podpredsednik vlade osebno. Od tega, kako in kdaj bodo te naloge spoznali voditelji držav, je v naslednjih letih tudi odvisen razcvet gospodarstva držav, ki jih vodijo. Glede na bližajoče se leto 2000 bi veljalo spodbuditi predstavnike državne uprave, da v nekaj manj kot 1000 dneh, ki nas od tega leta še ločijo, zastavijo del svojih nalog tudi v smeri uvajanja sodobne tehnologije poslovanja (Gabrijelčič 1997).

Kot posebno pomembno področje nalog državne uprave se kaže uvajanje elektronskega poslovanja v javno nakupovanje. Gre za nakupe za potrebe državne

uprave, ki se jih plačuje iz proračuna. Evropska unija za zgled jemlje ZDA, kjer so področje uredili s posebnim tozadevnim zakonom (Federal Acquisition Streamlining Act 1994). Združene države so prvi poznani primer, da je država za področje državne uprave uvedla obvezo elektronskega poslovanja, začeni s ministrstvom za obrambo. V Evropski uniji si od podobnega sistema, kot je sistem javnih nakupov v ZDA, obetajo zlasti naslednje:

- Projekt bi prispeval k uresničevanju že sprejetih stališč unije v zvezi z elektronskim poslovanjem v državah članicah.
- Opredeljena bi bila omrežja, prek katerih bi se potencialni ponudniki lahko potegovali za javna naročila.
- Sisteme javnih nakupov v državah članicah bi bilo potrebno medsebojno povezati prek enotnega evropskega omrežja.
- Na vzpostavljenem omrežju bi bilo mogoče zagotavljati nove vrste storitev z dodano vrednostjo.
- Za opravljanje storitev v evropskem omrežju javnih nakupov bi bilo potrebno na novo domisliti in nato uvajati celovite standarde.
- Zaradi zahteve po enotnem posredovanju ponudb bi se izostrila zahteva po enotnem označevanju (številčenju) podjetij in proizvodov ter storitev v vseh državah članicah.
- Projekt bi med drugim pripomogel k temu, da bi bilo mogoče priporočiti prednostne pilotne naloge z jasnimi nalogami tako za javni kot tudi za zasebni sektor.

Da se projekt enotnega sistema javnih nakupov v Evropski uniji ne more razvijati hitreje, obstaja vrsta ovir:

- V posameznih ministrstvih držav članic poudarjajo svoje posebnosti in na ta način skušajo ohraniti obstoječi krog poznanih dobaviteljev v svoji državi, kar seveda ni skladno z enotnostjo tržišča znotraj Evropske unije.
- Pogosto ni tistega ministrstva v državi, ki bi moglo vsiliti enotni sistem drugim ministrstvom.
- Proces harmonizacije je počasen, ker se članice bojijo, da jim bo neka druga članica ali unija neko rešitev vsilila.

### Naloge občinske uprave

Hkrati z globalizacijo narašča vloga lokalnih okolij. Lahko govorimo o novem modelu poslovanja z lokalnim izvorom in globalnim dosegom. Od vizije in zavzetosti ljudi na lokalni ravni bo v veliki meri odvisno, kako hitro in kako globoko bo elektronsko poslovanje seglo v mala podjetja na njihovem področju.

Pobude za uvedbo elektronskega poslovanja morajo prihajati tudi od občin, ki naj organizirajo akcije za povečanje splošnega razumevanja vloge in dometa elektronskega poslovanja. Glede na zaostajanje za razvojem

v najbolj razvitih državah pa je zagotavljanje zgolj splošnega razumevanja v tem času že premalo; potrebne so konkretne akcije. Zato morajo postati občine bolj aktivne. Njihova naloga je, da na svojem področju vzpostavljajo ustrezna razvojna (inkubacijska) središča za spodbujanje elektronskega poslovanja med malimi podjetji in malih podjetij z velikimi. Na svojem področju naj bi občine zagotavljale medsebojno povezovalne podjetij vseh dejavnosti.

Za mala podjetja v nekem mestu ali pokrajini je najboljši zgled elektronsko poslovanje občinske uprave same. Več kot bo tudi občinska uprava poslovala elektronsko, bolj bo med drugim usposobljena in verodostojna za priporočanje uporabe elektronskega poslovanja drugim. Zato je vsakemu županu mogoče priporočiti, da naj sproži vsaj eno akcijo, ki naj pripelje do poskusnega (prototipnega) elektronskega poslovanja v okviru in v interesu občine.

### Naloge gospodarskih zbornic, strokovnih organizacij in univerz

Glede na doseženo stopnjo razvoja elektronskega poslovanja in nujo pospešitve njegovega uvajanja v organizacijah so sedaj nujne konkretne akcije strokovnih organizacij, gospodarskih zbornic in izobraževalnih ustanov. Ena izmed oblik njihove aktivnosti je organiziranje promocijskih akcij, posvetovanj, strokovnih srečanj. Kot posebne naloge je mogoče videti tiste, ki jih bodo na sebe pripravljene prevzeti pravniki, revizorji, računovodje in informatiki.

Izobraževalne ustanove naj bi razvijale sistem izobraževanja (od osnovnih šol do univerz) v smeri upoštevanja priložnosti, ki jih informacijska tehnologija prinaša. Na vseh ravneh, zlasti lokalni, je potrebno zagotavljati usposabljanje za temeljni dostop do podatkov, kot ga omogočata Internet in svetovni splet, ter za izmenjavanje sporočil z elektronsko pošto. Vrsto nalog bodo morale opraviti univerze: prilagoditi izobraževalne programe, uvesti elektronsko poslovanje v svojih lastnih procesih, sodelovati s podjetji in državno upravo pri razvijanju in uvajanju elektronskega poslovanja, izvajati seminarje, delavnice in konference.

Izkušnje Univerze v Mariboru potrjujejo tudi velike priložnosti za mednarodno in meduniverzitetno sodelovanje. Fakulteta za organizacijske vede je v februarju 1995 vzpostavila Središče za študij elektronskega poslovanja po začetnih razgovorih s Krko Novo mesto, sicer pa so ustanoviteljice Središča naslednje organizacije: Agencija Republike Slovenije za plačilni promet, Kolinska d.d. Ljubljana, Krka d.d. Novo mesto, Petrol

d.d. Ljubljana, Renault - Revoz Novo mesto, Telekom Slovenije, Fakulteta za organizacijske vede Univerze v Mariboru, Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije, Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.

### LITERATURA

- ECom - Electronic Commerce Promotion Council of Japan. Programski prospekt. <http://www.ecom.or.jp>.
- *Electronic Commerce in Support of SMEs. The White Book. Joint initiative of EITIRT (European Information Technology Industry Round Table), the European Commission and the Grand Lyon. The Lyon Workshop, 5. - 6. marec 1997.*
- *Europe and the Global Information Society: Recommendations to the European Council (Bangemann Report). Brussels: European Union, 1994. Slovenski prevod: Evropa in globalna informacijska družba. Priporočila Svetu Evrope. Uporabna informatika II(1994)4; 5-20.*
- *Federal Acquisition Streamlining Act. Public Law 103-355. US Government, 13. oktober 1994.*
- *Gabrijelčič, Janez: Tisoč prispevkov k odlični Sloveniji: Kako po letu 2000. Delo, Sobotna priloga, 5. aprila 1997; 7.*
- *Gričar, Jože: Vpliv računalniškega izmenjavanja podatkov na knjigovodske listine. 29. simpozij o sodobnih metodah v računovodstvu in financah. Ljubljana: Zveza ekonomistov Slovenije, Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 26. - 28. marec 1997; 195-204.*
- *G-7 Information Society Conference. Pilot Project. Executive Summaries. Brussels: European Commission, 25. - 26. februar 1995.*
- *Introduction to Department of Defense Electronic Commerce. Arlington, VA: Electronic Commerce Office, U.S. Department of Defense, 1997.*
- *Magaziner, Ira: USA Policy in Electronic Commerce. G7 Electronic Commerce Conference. First Annual Conference on Electronic Commerce: Global Marketplace for SMEs. Bonn, Nemčija, 7. - 9. april 1997.*
- *Memorandum for the heads of executive departments and agencies (and) the President's Management Council. Streamlining procurement through electronic commerce. Federal Register Vol. 58, No. 207, 28. oktober 1993.*
- *Model recordkeeping and retention regulation: a report of the Steering Committee Task Force on EDI Audit and Legal Issues for Tax Administration. Tax Executive Institute Inc.: Tax Executive, letnik 48, št. 3, maj 1996.*
- *Streamlining Procurement through Electronic Commerce. Federal Electronic Commerce Acquisition Team. Review Draft. Fall Church, Virginia, april 1994.*
- *Toplišek, Janez: Elektronski podpis - usklajevanje tehnoloških in pravnih rešitev pri elektronskem poslovanju. Organizacija 29(1996)5, maj 1996; 291-300.*

Jože Gričar je redni profesor na Fakulteti za organizacijske vede Univerze v Mariboru, kjer je predstojnik katedre za informatiko in direktor Središča za študij elektronskega poslovanja. Vodi slovenski projekt elektronsko poslovanje.